

Reportage

Muzikaal spektakel Het Pauperparadijs

► De duistere kanten van Generaal Johannes van den Bosch

VEENHUIZEN - De muzikale voorstelling van Het Pauperparadijs naar het boek van Suzanna Jansen werpt een nieuw licht op het idealisme van generaal Johannes van den Bosch. Tijdens de naspeuringen in de archieven stuitte regisseur en scriptschrijver Tom de Ket (56) op een dramatische gebeurtenis die tot dusverre niet uitputtend is onderzocht. De generaal die in Drenthe verpauperde gezinnen en landlopers een nieuw bestaan liet opbouwen, wist van koning Willem I gedaan te krijgen dat alle wezen vanuit de weeshuizen in de grotere steden op transport werden gesteld richting Veenhuizen.

Ton Henzen

Het ging om vele duizenden kinderen van wie ongeveer de helft geen wees was, maar door de verpauperde ouders waren afgegaan, omdat zij niet in staat waren voor hun kroost te zorgen. Door de nabijheid van de weeshuizen in de grote steden konden de ouders toch regelmatig en met name in de weekends contact hebben met hun kinderen. Door de verbanning naar Veenhuizen - Tom de Ket spreekt in het muzikale spektakelstuk Het Pauperparadijs van een razzia - was plotseling de band met de ouders afgesneden. Het is volgens De Ket een zeer aangrijpende gebeurtenis waarmee Het Pauperparadijs begint.

Beurtschepen

De koning reserveerde jaarlijks een bepaald bedrag voor de ondersteuning van de weeshuizen. Generaal van den Bosch wist de koning ervan te overtuigen dat hij de opvang goedkoper kon doen. 'De natuurlijke ouders kregen hun kinderen niet meer te zien. Dat waren regelrechte razzia's. Razzia's overigens met goede bedoelingen,' relativeert Tom de Ket. 'Maar ja, aan goede bedoelingen gaat de wereld ten onder.'

De weeskinderen werden in de avonden zoveel mogelijk ongezien voor omwonenden vanuit Amsterdam met beurtschepen naar Meppel vervoerd. Daar stapten ze over in schuiten die via Drentse trekvaarten in Veenhuizen aankwamen.

Tom de Ket: 'Johannes van den Bosch had het hart weliswaar op de goede plaats, maar in zijn methodes was hij opportunistisch. Hij had een blinde vlek. Hij was

parallelle naar de actualiteit van de bootvluchtelingen in Europa. Teunis wordt verliefd op Cato. Het was in die nieuwe samenleving niet gebruikelijk dat wezen een verhouding konden beginnen met een dochter van een bewaker. Het standverschil was een te grote barrière. Toch zetten Cato en Teunis hun relatie door. Er ontstaat als een van de verhaallijnen een romantische geschiedenis, volgens De Ket een Romeo en Julia-verhaal over een onmogelijke liefde. Ze proberen het gesticht uit te komen, maar dat lukt niet.

Verteller

De andere verhaallijn is die van de ontwikkeling van de ideale samenleving voor kansarmen in de ogen van generaal van den Bosch die daarover in gesprek gaat met een verteller, waarbij ook hier overeenkomsten worden gevonden met de omgang met kansarme mensen in de huidige samenleving. Tom de Ket: 'In principe is er weinig veranderd. We vinden nog steeds dat kansarme mensen hun lot aan zichzelf te wijten hebben. Eigenlijk schuld dikke bult. Als ze een regel overtreden, krijgen ze een boete en komen ze nog verder in het moeras terecht.'

Tom de Ket is een theatermaker die zich laat inspireren door de actualiteit en sociaal-maatschappelijke misstanden aan de kaak stelt. Hij maakte furore met De Verleiders, over de financiële malaise en het drama rond de Nederlandse banken (Door de bank genomen), over de ondergang van een super-man over Ahold-topman Cees van der Hoe-

Het Derde Gesticht in Veenhuizen.

ven en over corruptie bij de sociale woningbouw onder de titel De casanova's van de vastgoedfraude. De volgende productie van De Verleiders is in voorbereiding en behandelt de misstanden in de medische zorg, de toenemende macht van de zorgverzekeraars en de duistere rol die de internationale farmaceutische industrie daarin speelt. Tom de Ket heeft nog een nieuwtje te vertellen. De daaropvolgende Verleiders heeft de corruptie en de machinaties van de wereldvoetbalbond Fifa als meeslepend onderwerp.

Woeste grond

Generaal Johannes van den Bosch stond aan de wieg van de Maatschappij van Weldadigheid die een stuk woeste grond had gekocht in Zuidwest-Drenthe, nabij Steenwijk, schrijft Suzanna Jansen in haar boek Het Pauperparadijs. Lokale timmerlui en metselaars bouwden onder zijn persoonlijke leiding in korte tijd

Aan de gevels hangen spreuken op strenge borden met een zwarte rand, gebeiteld in beton.

Wilbert Bijzitter

52 bakstenen huizen met rietdaken, een magazijn, een school, een spinzaal en twee opzienerswoningen. De proefkolonie kreeg de naam Frederiksoord, naar de tweede zoon van de koning, die de generaal bij zijn initiatief had weten te betrekken. In november 1818 arriveerden de uitverkoren gezinnen. Johannes van den Bosch hield zich eigenhandig bezig met het ontwerp van het bedelaarsinstituut: drie kazerne-achtige gebouwen met een besloten binnenplaats en een gracht langs de buitenzijde. De onvrije kolonie werd gevestigd in de gemeente Norg op bos- en heidegrond nabij de buurtschap Veenhuizen. Met een capaciteit van meer dan duizend wezen per gesticht en nog eens zoveel bedelaars, zou het asiel rendabel kunnen draaien.

Première

Regisseur/scriptschrijver/acteur Tom de Ket die is opgegroeid in Assen, Gerard Tonen uit Dwingeloo en Suzanna Jansen namen in 2013 het initiatief Het Pauperparadijs op de historische en oorspronkelijke grond tot leven te brengen. Inmiddels is Gerard Tonen om gezondheidsredenen afge-

Suzanna Jansen. Wilbert Bijzitter

haakt. De eerste try-out is woensdagavond 15 juni 2016 en de première op zaterdagavond 18 juni. In totaal worden er 35 voorstellingen voor steeds duizend men-

Regisseur en scriptschrijver Tom de Ket. Wilbert Bijzitter

OPMERKELIJK De theaterproductie Het Pauperparadijs moet 20.000 bezoekers trekken om financieel quitte te spelen. In de voorverkoop zijn inmiddels al 4000 kaarten verkocht.

Margreet Boersbroek.

ANP

Reportage

De armoede in ons land uitroeien

Johannes van den Bosch.

VEENHUIZEN - Op 28 februari 1815 werd Johannes van den Bosch benoemd tot kolonel bij de Generale Staf en belast met de directie van alle zaken betreffende de troepen, die voor de koloniën bestemd waren. Hij werd op 24 november 1816 benoemd tot generaal-majoor. Van den Bosch begon in 1818 met zijn pogingen om behoeftige stedelingen over te brengen naar de nog onbebouwde streken van Overijssel en Drenthe, waarvan de oprichting van de 'vrije koloniën van de Maatschappij van Weldadigheid' het gevolg was. Van den Bosch liet zich overhalen daaraan ook bedelaarsgestichten Veenhuizen te verbinden, hetgeen nadelig werkte op het oorspronkelijke plan. Lange tijd voerde Van den Bosch zelf het beheer over de door hem gestichte koloniën en woonde hij in de nabijheid daarvan.

Armoede

Generaal Johannes van den Bosch wilde de armoede in ons land uitroeien. Zijn plan was even eenvoudig als briljant: er was te veel onbenutte arbeidskracht en er was te veel onbenutte, nog onontgonnen grond. Wanneer de armen dat land zouden bebouwen, bewezen ze de samenleving een dienst en konden ze tegelijk in hun eigen levensonderhoud voorzien. Daarbij zorgde een groter landbouwareaal voor meer voedsel en dus vanzelf voor minder honger en gebrek.

Zijn idee sloot aan bij de herwaardering van het platteland, die in de tweede helft van de achttiende eeuw was ingezet. In de geest van het terug-naar-de-natuurideaal werd aan het landleven een zuiverende werking toegedicht. De frisse buitenlucht en het eerlijke handwerk kweekten een gezond en sterk menseras, volgens Van den Bosch 'de hechtste grondslag waarop de welvaart van een volk kan gebouwd worden.'

Plaggenhutten

In het Drentse land, dat werd gedomineerd door plaggenhutten waarin boerengezinnen en hun vee bij elkaar hokten, kregen kolonistengezinnen van generaal Van den Bosch ruime, stenen huizen, met een aparte stal voor de beesten. Om

de woning netjes te houden, gaf hij elk gezin een bezem, een dwiel en een boender. Voor de persoonlijke hygiëne waren er een wastobbe en twee handdoeken. En als ultieme aansporing tot beschaving bevatte de inventaris een tafellaken, servies, bestek en een spiegel. Daarnaast kreeg iedere familie een lap grond van drie morgen groot, ongeveer tweeënhalve hectare.

'Er is slechts één middel om de kolonisten in toom te houden,' schreef de generaal, 'te zorgen, dat zij het zeer goed hebben, maar tevens dat zij strikt doen wat hun wordt voorgeschreven.'

Charisma

Suzanna Jansen, schrijfster van Het pauperparadijs: 'Johannes van den Bosch was een man met een enorm charisma. Hij kreeg veel vertrouwen van Koning Willem I. Diens tweede zoon prins Frederik bemoeide zich actief met de uitvoering van de ideeën van Van den Bosch. De koning is heel belangrijk voor hem geweest. Zonder koninklijke steun had hij het niet voor elkaar gekregen. Toen hij als gouverneur naar Oost-Indië werd gestuurd, geloofde hij er oprecht in, dat hij door het uitbuiten van de inlanders door middel van het cultuurstelsel geld verdiende om de paupers in eigen land op te voeden.'

Op 12 oktober 1827 werd Van den Bosch naar West-Indië gezonden als commissaris-generaal, vertegenwoordiger van de Koning. Hij keerde op 1 augustus 1828 terug in Nederland.

Première Pauperparadijs op 18 juni

VEENHUIZEN - Het Pauperparadijs, het theaterspektakel over arm en rijk, aldus de ondertitel, beleeft zijn première op zaterdagavond 18 juni. De theaterproductie werd een jaar uitgesteld in verband met procedurele obstakels. 'De vergunningen zijn nu allemaal binnen,' aldus initiatiefnemer en regisseur Tom de Ket. Omwonenden lagen dwars, bang als ze zijn voor overlast gedurende de 35 voorstellingen. Het verkrijgen van de vergunningen werd daardoor aanzienlijk vertraagd. Om die reden werd de opvoering een jaar opgeschoven. Tot op het laatst bleven drie omwonenden bezwaar maken. Met hen is een geheime schikking gesloten.

Het Pauperparadijs wordt opgevoerd op het binnenterrein van het Gevangenismuseum in Veenhuizen. De rol van Cato, een van de hoofdrolspelers, wordt vertolkt door Margreet Boersbroek, de rol van Teunis door Steyn de Leeuwe. De verteller is Paul Kooij. Dragan Bakema speelt generaal Johannes van den Bosch. Een van de hoofdrollen zou eerst worden gespeeld door Anniek Pheiffer. Zij is opgegroeid in Veenhuizen. Pheiffer was dit jaar verhinderd door andere verplichtingen.

Spectaculaires

'Het wordt niet alleen inhoudelijk een ongelooflijk belangwekkend verhaal, maar er valt ook iets spectaculairs te zien,' aldus Tom de Ket. De muziek is gecomponeerd door singer-songwriter LaLuna uit Arn-

hem die muzikaal leider is van de productie. Volgens De Ket folknusic in de sfeer van Mumford & Sons. De begeleiding is van een ensemble van dertig musici. De Ket schreef het script met adviezen en suggesties van Suzanna Jansen.

De vormgeving is volgens Tom de Ket heel bijzonder met zetstukken die kunnen worden verplaatst en steeds een nieuw decorbeeld vormen. De theaterproductie moet 20.000 bezoekers trekken om financieel quitte te spelen. In de voorverkoop zijn inmiddels al 4000 kaarten verkocht.

Het initiatief sluit naadloos aan bij het provinciale streven om in 2018 met de Koloniën van Weldadigheid op de Werelderfgoedlijst van Unesco te komen.